

TOPORUL CU GAURĂ TRANSVERSALĂ DESCOPERIT LA OROFTIANA DE SUS, PE PRUT *

PAUL ȘADURACHI

Topoarele de aramă sau de bronz, prevăzute cu gaură transversală pentru fixarea cozii, constituie o categorie de descoperiri care în ultimii ani s-au bucurat de atenția mai multor cercetători ¹.

S-a ajuns la concluzia că aceste topoare își află obârșia în Orient ², unde apar încă pe la sfârșitul mileniului al IV-lea î.e.n. și de unde, pe parcursul perioadei timpurii și de mijloc a epocii bronzului, pătrund direct — pe calea mării — sau prin intermediul Anatoliei ori al triburilor nomade din stepele nord-pontice, pînă în zona noastră ³. Topoarele descoperite pînă în prezent pe teritoriul României conduc la ideea că unele tipuri ale acestei arme s-au format în mediul triburilor tracilor timpurii ⁴, suferind multiple influențe, între care trebuie avute în vedere în primul rînd influențele sudice.

Recent s-a descoperit un topor de aramă cu gaură transversală și pe teritoriul județului Botoșani ⁵, la Oroftiana de Sus, pe Prut, în extremitatea nord-estică a țării. Toporul a fost descoperit în 1974 de autorii *Repertoriului arheologic al județului Botoșani*, cu prilejul investigațiilor de teren, în colecția muzeală a Școlii generale din Oroftiana de Sus ⁶. La intervenția noastră piesa a fost transferată Muzeului județean Botoșani ⁷.

---

1. O situație a topoarelor cu gaură transversală descoperite pînă în 1970 pe teritoriul României se află în studiul lui Alexandru Vulpe și al Ersilie Tudor, publicat în SCIVA, 21, 3, 1970, p. 417-427. Tot acolo se află și bibliografia acestor topoare.

2. Alexandru Vulpe și Ersilia Tudor, în SCIV, 21, 3, 1970, p. 427.

3. *Ibidem*.

4. Producerea pe loc a unor topoare cu gaură transversală este documentată prin forme de turnare descoperite în cadrul depozitelor de bronzuri de pe teritoriul României. Vezi în acest sens lucrarea M. Petrescu-Dîmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, Editura Academiei R.S.R., 1977, p. 39, 43.

5. Alexandru Păunescu, Paul Șadurschi, Vasile Chirica, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, I, 1976, p. 243, LIV.4.A.

6. Din păcate, această colecție realizată prin activități extrașcolare în cadrul unor cercuri cu elevii, nu dispune de o documentație asupra pieselor colectate.

7. Mulțumim și pe această cale tovarășului profesor Gh. Șerban, în 1974 director al școlii, pentru înțelegerea de care a dat dovadă donînd piesa Muzeului județean Botoșani unde a primit numărul de inventar 1802.

Un topor oarecum asemănător s-a descoperit în trecut la Darabani, pe Nistru, în apropiere de Hotin⁸, piesă care a intrat în colecțiile Muzeului județean Suceava⁹.

Trăsătura comună a topoarelor cu gaură transversală de la Darabani și Oroftiana este curbura muchiei superioare, caracteristică a tipurilor de topoare răspândite în Moldova și Ucraina apuseană¹⁰. Piesa de la Darabani este reprezentativă pentru această zonă¹¹ și se încadrează în bronzul mijlociu¹².

Prin alte trăsături, toporul de la Oroftiana se apropie de tipuri mai timpurii, avînd secțiunea transversală de formă pentagonală și manșonul de fixare a cozii, bine profilat, ca la toporul de tip Dumbrăvioara, încadrat pe criterii stratigrafice și tipologice spre sfîrșitul bronzului timpuriu¹³. Aspectele formale ale piesei de la Oroftiana par să documenteze obîrșile acesteia în tipul Veselinovo I, prin intermediul tipului Dumbrăvioara, constituind o verigă de legătură între acesta și tipurile Izvoarele și Darabani, care prin secțiunea hexagonală se prezintă ca forme mai evolute.

Aceste considerații ne permit să încadrăm toporul de la Oroftiana la sfîrșitul bronzului timpuriu, existînd probabil concomitent cu tipul Osebiți¹⁴. Cronologii recente ale epocii bronzului ne permit să încadrăm acest tip cu puțin înainte de 1700 î.e.n.¹⁵.

Fără să se poată preciza locul și împrejurările în care a fost descoperit toporul în discuție, se poate afirma că acesta provine din zona satului Oroftiana de Sus, comuna Suharău. Cercetări noi ne vor permite poate să aflăm amănunte cu privire la locul de descoperire și să-l atribuim eventual unui anumit cerc cultural.

Forma precis conturată a toporului, prezintă încă o anumită stingăcie în tehnica execuției. Aspectul aspru, zgrunțuros, al suprafeței, inegalitatea grosimii peretelui manșonului și în general, forma asimetrică a piesei par să fie determinate de lipsa unei experiențe mai îndelungate în metalurgia cuprului și a bronzului, situație pusă în evidență prin secțiunea transversală pentagonală a penei (Fig. 1-2). Partea superioară a manșonului de prindere a cozii este turtită din vechime, ca urmare a folosirii muchiei toporului, drept ciocan. Tăișul gros de aproximativ 3 mm, prezintă câteva știrbituri, în urma lovirii unor materiale mai

8. D. Berciu, în *Wiener Prähistorische Zeitschrift*, 29, 1942, p. 51.

9. Poate fi văzut în expoziția de bază a Muzeului județean Suceava.

10. Alexandru Vulpe și Ersilia Tudor, *op. cit.*, p. 423.

11. *Ibidem*, nota 18.

12. *Ibidem*, Fig. 1 (Schema tipologică și evolutivă a tipurilor de topoare).

13. *Ibidem*, p. 425 și Fig. 1.

14. Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, în *Carpica*, I, (1968), p. 52-53.

15. Vezi tabelul cronologic propus de Sebastian Morintz, în *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, 1978, Editura Academiei R.S.R., p. 190, în care faza I C3 a culturii Monteoru, fază în care este documentat toporul cu gaură transversală de la Osebiți, corespunde în cronologia absolută perioadei 1700—1600 î.e.n. Alexandru Vulpe arată dilema în care se află în privința datării tipurilor răsăritene, pentru care propune perioada 1700—1500 î.e.n. (A. Vulpe și E. Tudor, *Op. cit.*, p. 426).

dure. De reținut faptul că aceste lovituri au produs turtirea tăișului în zona loviturii și nu desprinderea unor așchii sau fisurarea. Întreaga suprafață a piesei este acoperită de o patină brun-violetă, iar acolo unde

Fig. 1.

a suferit de pe urma frecării cu alte corpuri, se vede culoarea originală, arămie a metalului.

Culoarea, cât și turtirea muchiei și a ascuțișului ne determină să credem că piesa este turnată din cupru. Surplusuri de material de la turnare se observă numai pe marginea inferioară a manșonului.

Alte date tehnice privind toporul cu gaură transversală de la Orof-tiana : Lungimea totală a piesei : 98 mm, din care 66 mm revin penei și 32 mm manșonului ; lățimea maximă a penei, în apropierea tăișului, este de 43 mm iar sub manșon, de 32 mm ; lățimea piesei în regiunea manșonului (lungimea manșonului) este de 38 mm ; grosimea penei sub manșon este de 27 mm, pentru a se reduce pînă la 3 mm în regiunea tăișului, diametrul orificiului de fixare a cozii este de 25/23 mm. Greutatea toporului este de numai 395 g, fiind printre cele mai mici piese de acest fel.

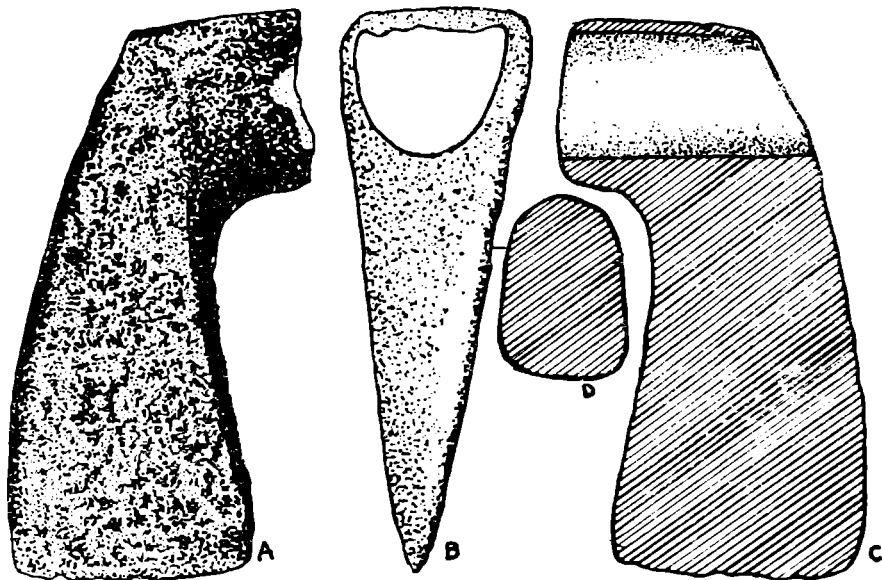

Fig. 2

Toporul de la Oroftiana de Sus, comuna Suharău, din județul Botoșani, nu aduce schimbări în tipologia acestor obiecte, întocmită deja¹⁶, ci îmbogățește cu încă o piesă patrimoniul topoarelor cu gaură transversală descoperite pe teritoriul României. Această nouă descoperire ne sugerează și alte legături posibile între tipurile de topoare cunoscute pînă în prezent.

UNE HACHE EN CUIVRE AVEC ORIFICE TRANSVERSAL DÉCOUVERT
À OROFTIANA DE SUS

Résumé

L'auteur présente une hache en cuivre avec un orifice transversal pour fixer la manche, découverte dans des circonstances inconnues dans le voisinage du village *Oroftiana de Sus*, sur la rive droite de Prut.

16. Alexandru Vulpe și Ersilia Tudor. *Op. cit.*, p. 417-427 și Fig. 1.

* Comunicare prezentată la Sesiunea anuală a Muzeului județean Suceava, la data de 13.XI.1981.

Typologiquement cette pièce complète le schéma élaboré par Alexandru Vulpe et Ersilia Tudor (1970) avec un autre type intermédiaire, situé entre le type *Dumbrăvioara* et les types *Izvoarele* et *Darabani*.

Chronologiquement, la pièce est située à la fin du bronze ancien, en co-existant probablement avec le type *Osebiți*, peu avant 1700 avant notre ère.

EXPLICATION DES FIGURES

Image 1-2 photo et dessin présentant la hache en cuivre avec un orifice transversal d'Oroftiana de Sus.